Алімпіядныя заданні па беларускай літаратуры
для вучняў 5 класа

Ірына Уладзіміраўна Цімохава
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі
гімназіі г. Быхава

Прапанаваныя заданні прызначаны для падрыхтоўкі вучняў да рэспубліканскай алімпіяды па прадмеце "Беларуская літаратура" на II ступені навучання.

Заданні можна выкарыстаць на падагульняючых уроках па літаратуры, пры правядзенні прадметнага тыдня, пры падрыхтоўцы да алімпіяды па прадметах "Беларуская мова" і "Беларуская літаратура", прапанаваць вучням у якасці дамашняга задання, прымяніць падчас розных пазакласных мерапрыемстваў: віктарын, конкурсаў, турніраў.

Заданне 1. Адкажыце на пытанні:

1. З якой мовы паходзіць слова "літаратура"?
2. Якую жывёлу, на думку Уладзіміра Караткевіча, нагадваюць абрысы

Беларусі?
3. Калі ў свеце адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы?
4. Якія шчырыя і ветлівыя словы прыгадвае П. Броўка ў наступных радках?

У любімай мове, роднай, наскай,
Ах, якія словы: "_______________!"

5. "Жаўруковая музыка", якая чуецца "ў скошаных травах мурожных" у вершы Яўгеніі Янішчыц, − гэта……
6. Які час сутак апявае Анатоль Грачанікаў у вершы "Дрымотна ціснуцца кусты"?
7. Назавіце аўтара наступных радкоў: "Я хачу вас правесці па зямлі, якая для мяне – і, мабыць, не толькі для мяне – даражэйшая за ўсё, самы ўтульны і чароўны кут. Якая яна, мая зямля? Гэта залатыя палі збажыны з сінімі вочкамі васількоў, светлыя ад бяроз гаі, што аглухлі ад птушынага звону, і пушчы, дзе горда нясуць свае кроны алені".
8. Якая птушка з'яўляецца сімвалам Беларусі?
9. Якое слова прапушчана ў радках верша У. Караткевіча?

Мой чароўны беларускі край,

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

……………………   светлая   мая!

10. Хто з’яўляецца аўтарам карціны “Мая Беларусь”?

Заданне 2. Па прапанаваных ілюстрацыях пазнайце казкі, запоўніце табліцу.

Малюнак да казкі	Назва казкі	Разнавіднасць казкі
1.		
2.		
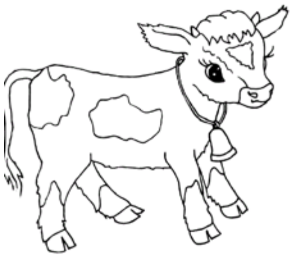 3.		

Заданне 3. Узнавіце літаратурныя тэрміны па апісанні.

1. Вобразнае апісанне ўтоенага прадмета ці з’явы, якое патрабуе разгадкі –………
2. Фантастычнае апавяданне, заснаванае на паэтызацыі гістарычных падзей і ўслаўленні народных герояў –………
3. Вусная народная творчасць, творы невядомых аўтараў, што бытуюць у народзе ў вуснай форме –………
4. Займальны аповед пра неверагодныя і фантастычныя падзеі і прыгоды –………
5. Вусны народны аповед, заснаваны не на жыццёвым вопыце, а на фантазіі, выдумцы, часам на містыцы –………
6. Мастацкае азначэнне, якое вобразна (жыва, наглядна, паэтычна) характарызуе прадмет, з’яву, чалавека –………
7. Трапнае народнае выслоўе, у якім прадказваецца пэўны вынік, пацверджаны шматвяковым народным вопытам –………
8. Размова дзвюх або некалькіх асоб у мастацкім творы –………
9. Устойлівая формула, з якой пачынаецца казка –………

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

10. Трапнае народнае выслоўе, часцей з павучальным зместам, якое дае вобразную ацэнку чалавечым паводзінам, учынкам, якасцям –………

Заданне 4. Запоўніце табліцу.

Аўтар	Назва твора	Жанр	Герой(і), вобразы
			Дачка, бацька, пан
	“Ля вогнішч начлежных”		
Герых Далідовіч			
			Пятро, Гнат, велікан
	“Пестунь”		
Максім Багдановіч			
			Сяргей, Бурык
	“Музыкі”		
			Міколка
	“Дарэктар”		

Заданне 5. Устанавіце адпаведнасць паміж словамі і іх лексічным значэннем. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле.

А	Золак	1	Прыстаўная лесвіца
Б	Драбіны	2	Здагадлівасць, востры розум
В	Брама	3	Вялікая чорная драпежная птушка
Г	Рэшата	4	Народны музычны інструмент
Д	Кемлівасць	5	Пачатак світання
Е	Поплаў	6	Дзікая расліна
Ж	Крумкач	7	Луг у пойме ракі
З	Жалейка	8	Скаварада
І	Пустазелле	9	Жалезны абруч ад кола ў возе
К	Патэльня	10	Лёгкая пасудзіна для прасейвання мукі
		11	Вароты ў двор дома

А…, Б…, В…, Г…, Д…, Е..., Ж…, З…, І…, К….

Заданне 6. Аднавіце прыказкі. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў.

А. Не цані чалавека па твары	1. … а спраў вяршок.
Б. Людзей слухай	2. … а чалавека праца.
В. Слоў мяшок	3. … а той, хто дае
Г. Ваўка ногі кормяць	4 …. а цані па душы.
Д. Не той багаты, хто мае	5. … а малога павучай.
Е. Старога паважай	6. … а свой розум май.
	7. … а другому не дам.

А…, Б…, В…, Г…, Д…, Е... .

NG ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

Заданне 7. Па прапанаваных цытатах пазнайце, каму яны належаць, укажыце аўтара і назву твора.

№	Цытата	Чые гэта словы?	Назва твора	Аўтар
1	— Наце ж вам... за маці, за сястрычку маю!			
2	— Не, не трэба, — адказаў ён. — Ніякі ўрач, нават прафесар ці акадэмік, мне надта не паможа. Я ў медыцынскім даведніку вычытаў, што мая хвароба невылечная.			
3	— Хватай барзджэй — ды на хлеб, а то ўцячэ ўсё! — закрычаў … на Кастуся, убачыўшы, што ў таго ўвесь тук з сала збягае ў агонь. — Во гэтак, гэтак... — І сам прыціснуў свой скрылёк на хлеб.			
4	— Я адпомсціла, пан, за Андрэйку, за яго бацьку і за ўсіх, хто загінуў ад тваіх рук у тваім маёнтку…			
5	— Уладкуюся на жэрдачцы пад страхой…			
6.	– Яшчэ мы пабачым! –….. ўскіпеў І, злосны, каня ён прышпорыў, Панёсся, як прывід, і знік сярод дрэў Старога спрадвечнага бору.			
7.	— А чым жа, матуля, гэта кепска? Ну і пайду, і пабягу ў другіх берагах... Скажу табе, родная, мне і самой хацелася паглядзець на другія абшары Божага свету.			
8.	— Вось што,— сказаў тады …..,— правільна ён зрабіў, пераступіўшы такі закон. Болей таго не будзе. Шануйце дабрыню, хай і слабую. Шануйце мудрасць, хай сабе нямоглую. Насіце на руках бацькоў... Кланяйцеся гэтым двум да долу, людзі!			

Заданне 8. Уважліва разгледзьце малюнкі-падказкі, пазнайце творы, запоўніце табліцу.

Малюнак да твора	Назва твора	Аўтар
1.		

NG ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

2.		
3.		
4.		
5. 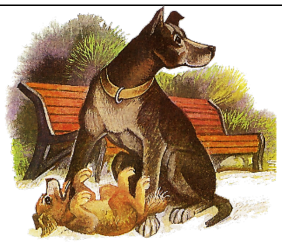		

Заданне 9. Якому мастаку слова ўстаноўлены гэты помнік , назавіце горад, дзе ён знаходзіцца.

Адказ:

Мастак слова – ___________

Горад – ______________

АДКАЗЫ

Заданне 1.

1. Лацінская
2. Зубр
3. 21 лютага
4. Калі ласка
5. Мова
6. Ноч
7. Уладзімір Караткевіч
8. Бусел
9. Бацькаўшчына
10. Уладзімір Масленікаў

Заданне 2.

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

1. “Музыкі”, казка пра жывёл.
2. “Залаты птах”, чарадзейная казка.
3. “Разумная дачка”, бытавая казка.

Заданне 3.

1. Загадка.
2. Легенда.
3. Фальклор.
4. Казка.
5. Павер’е.
6. Эпітэт.
7. Прыкмета.
8. Дыялог.
9. Зачын.
10. Прыказка.

Заданне 4.

Аўтар	Назва твора	Жанр	Героі(і), вобразы
народ	“Разумная дачка”	казка	Дачка, бацька, пан
Максім Танк	“Ля вогнішч начлежных”	паэма	Галіна, Васілька, Барына
Генрых Далідовіч	“Страта”	апавяданне	Стась, Міця
Уладзімір Караткевіч	“Нямоглы бацька”	казка	Пятро, Гнат, велікан
народ	“Пестунь”	легенда	Парабкі, ваўчанё
Максім Багдановіч	“Зімой”	верш	Вечар, зоркі, коні
Уладзімір Караткевіч	“Былі ў мяне мядзведзі”	апавяданне	Сяргей, Бурык
народ	“Музыкі”	казка	Асёл, сабака, кот, певень
Міхась Лынькоў	“Васількі”	апавяданне	Міколка
Якуб Колас	“Дарэктар”	урывак з паэмы	Міхал, Яська Базылёў, Уладзь, Костусь, Алесь

Заданне 5.

А5, Б1, В11, Г10, Д2, Е7, Ж3, З4, І6, К8

Заданне 6.

А4, Б6, В1, Г2, Д3, Е5.

Заданне 7.

№	Цытата	Чые гэта словы?	Назва твора	Аўтар
1	— Наце ж вам... за маці, за сястрычку маю!	Міколка	“Васількі”	Міхась Лынькоў
2	— Не, не трэба, — адказаў ён. — Ніякі ўрач, нават прафесар ці акадэмік, мне надта не паможа. Я ў медыцынскім даведніку вычытаў, што мая хвароба невылечная.	Міця Бокуць	“Страта”	Генрых Далідовіч

NG ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

3	— Хватай барзджэй — ды на хлеб, а то ўцячэ ўсё! — закрычаў … на Кастуся, убачыўшы, што ў таго ўвесь тук з сала збягае ў агонь. — Во гэтак, гэтак... — І сам прыціснуў свой скрылёк на хлеб.	дзед Агей	“Цітаўкі”	Анатоль Кудравец
4	— Я адпомсціла, пан, за Андрэйку, за яго бацьку і за ўсіх, хто загінуў ад тваіх рук у тваім маёнтку…	Нара	“Нарач”	народ
5	— Уладкуюся на жэрдачцы пад страхой…	пеўнік	“Музыкі”	народ
6.	– Яшчэ мы пабачым! –….. ўскіпеў І, злосны, каня ён прышпорыў, Панёсся, як прывід, і знік сярод дрэў Старога спрадвечнага бору.	Барына	“Ля вогнішч начлежных”	Максім Танк
7.	— А чым жа, матуля, гэта кепска? Ну і пайду, і пабягу ў другіх берагах... Скажу табе, родная, мне і самой хацелася паглядзець на другія абшары Божага свету.	Крыніца	“Крыніца”	Якуб Колас
8.	— Вось што,— сказаў тады …..,— правільна ён зрабіў, пераступіўшы такі закон. Болей таго не будзе. Шануйце дабрыню, хай і слабую. Шануйце мудрасць, хай сабе нямоглую. Насіце на руках бацькоў... Кланяйцеся гэтым двум да долу, людзі!	Максім	“Нямоглы бацька”	Уладзімір Караткевіч

Заданне 8.

Малюнак да твора	Назва твора	Аўтар
1.	“Васількі”	Міхась Лынькоў
2.	“Нямоглы бацька”	Уладзімір Караткевіч

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА

3.	“Зімой”	Максім Багдановіч
4.	“На рэчцы”	Якуб Колас
5. 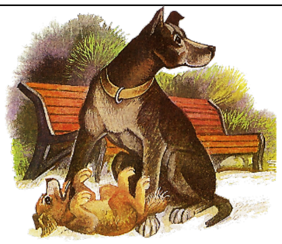	“Добры хлопец Дзік”	Максім Лужанін

Заданне 9.
Пісьменнік – Якуб Колас
Месца – горад Мінск

Літаратура

Жуковіч М. В., Праскаловіч В. У., Цітова Л. К. Беларуская літаратура: вучэб. дапам. для 5 класа ўстаноў агул. сярэд. адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання : у 2 частках. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021.

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРЕССА